

Илија ВЕЛЕВ

ПАТОВОДИТЕЛОТ ЗА ПОКЛОНИЦИ СО ОПИСОТ НА СВЕТИТЕ МЕСТА „КРАТОК ОПИС НА СВЕТОГОРСКИТЕ МАНАСТИРИ“

Света Гора претставува своевидна духовно-монашка република на Балканот, којашто се наоѓа на етничкиот географски простор од Македонија и врши широка теолошка и културна функција за православиот Исток. Овој најисточен полуостров на Халкидик се нарекува уште Атонски, според истоимената планина на 1953 метри надморска височина. Од таа причина, некаде во историските и во книжевните извори Света Гора се среќава именувана и како Атон. Легендарните сведоштва укажуваат дека таму се појавило христијанството уште од времето на светите апостоли, а првобитните темели на манастирските храмови почнале да се градат уште од IV век со неговото официјализирање како јавно религиозно верување. Во истите легендарни извори се сведочи дека светогорското монашко подвизништво се втемелило по Шестиот вселенски собор од 680 година, кога се наредило згрижување на скитниците монаси-испосници, при што некои се населиле на Атон. Но, познатите воени и црковни услови на овие простори предизвикале низ текот на ранохристијанскиот период храмовите на Света Гора да настрадаат, а веќе во периодот меѓу X и XIII век врз нивните урнатини се изградиле денес постојните 20 манастири: Велика Лавра, Ватопед, Ивер, Хилендар, Дионисиј, Кутлимуш, Пантократор, Ксиропотамо, Зограф, Дохиор, Каракал, Филотеј, Симопетра, Павел, Ставроникита, Ксенофонт, Григориј, Есфигмент, Пантелејмон и Костамонит.¹ Во нашево христијанско современие овие 20 манастири и повеќе од сто скитови и ќелии заедно го сочинуваат духовно-монашкиот комплекс

¹ П.Успенский, История Афона, 1-3, Киев 1877; георги Трайчевъ, Манастирите въ Македония, София 1933, стр.204-226; E.A.Mendieta, Mount Athos. The garden of the Panaghia, Berlin-Amsterdam 1972; Б.Милев-Огин и М.Берберов, Атон - легенда жива, София 1981; и др.

Света Гора. Сите манастири се православни и машки, а тие во историски и во современ контекст станаа духовен идеал на монасите од целиот православно-христијански свет.

Но, богатата духовна историја и многувековното одвивање на монаштво во светогорскиот центар создале многубројни култни свети места, во кои се случувале најразлични чуда на исцеленија и на секаков друг вид богоугодни и богоспознајни импресивни настани. По примерот на Палестина, Ерусалим, Синај или на Цариград и во Света Гора се создала традиција на поклоништво,² за да се посетат тамошните манастири, околните скитови или монашките ќелии како свети места богати со светителски мошти и со чудотворни икони. Преку развојот на поклоништвото се ширел и култот кон светогорскиот духовен центар. Привлекувањето на поклоници кои ќе ги посетуваат манастирите и другите свети места на Света Гора станало и обврска на тамошните книжевници да пишуваат еден вид патоводители со описот на светите места, најчесто насловувани како „Краток опис на светогорските манастири“.

Таков вид на „Описи на светите места“ почнале да се составуваат за поклониците христијани кои одеа во светата земја Палестина, како и на Гробот на Исус Христос во Ерусалим, а своевидните патописни состави творечки се развивале преку формите на византиските проскинитариони - водачи за поклоници и патници во Светата земја.³ Во јужнословенската книжевна традиција е познат преводот од XII век на „Слово за светите места во Ерусалим“, што претставува компилација од неколку византиско-грчки и латински извори составена во византиската книжевна средина. Во македонската книжевна традиција од XIV век се евидентира вакво оригинално патописно дело „Опис на светите места во Палестина“, што го составил солунскиот дијакон Арсениј како изложување на личните импресии од 17-годишниот престој во Ерусалим во втората половина на горе споменатиов век.⁴ Традицијата за анимирање на ваквиот вид патописна книжина продолжила и натаму во јужнословенските средини, при што како пример често се укажува и на преводното дело на Константин Костенечки „Патување

² Ѓорги Поп-Атанасов, Поклоници од Македонија во Хилендарскиот манастир (XVII-XIX век), Годишник на Софийскиот универзитет „Св.Климент Охридски“, Център за славяно-византиски проучавања „Иван Дуичев“, том 94, Софија 2006, стр.187-189;

³ Илија Велев, Македонскиот книжевен XIV век, Скопје 1996, стр.365;

⁴ Михајло Георгиевски, Арсенија Солунски и неговиот патопис од XIV век, Современост, бр.7-8, Скопје 1978, стр.45-51; Илија Велев, Македонскиот книжевен XIV век, стр.363-366; Ѓорги Поп-Атанасов, Илија Велев и Маја Јакимовска-Тошиќ, Творци на македонската литература (IX-XVIII век), Скопје 2004, стр.186-192;

до Палестина“ од првата четвртина на XV век, а како негов препис се смета и незачуваната во целост творба „Опис на светите места“.⁵

Текстолошките варијанти на Патеводителот за поклоници „Краток опис на светогорските манастири“ биле составувани токму по примерот на веќе воспоставената структура на ваквиот вид патописни византиски и јужнословенски творби. Од самиот состав не се евидентирани преписи постари од XIX век, но тоа не значи дека треба да се донесе заклучок и за тогашното потекло на овој оригинален светогорски книжевен состав (иако неговата популарност била најголема во времето на т.н. Преродба). Во периодот меѓу XVI и XIX век поклоништвото во Света Гора станало своевидна атракција за христијанските верници од сите православни краеве, а меѓу нив имало и голем број поклоници од Македонија.⁶ Затоа и не ја исклучуваме веројатноста дека овој Патеводител настанал порано од XIX век, од чијшто почеток се регистрираат досега зачуваните преписи. Само што во текот на XIX век ја доживеал најголамата популарност и практична корист. Главно, содржините во сите зачувани преписи се слични, со исклучок на тоа што во ракописите не се почитува распоредот на светогорските манастири со описот на моштите и светите икони во нив. Со кој манастир се почнувал описот, зависело од тоа каде бил пишуван односниот проскинитариион. Досега во историографијата и во палеославистиката воопшто не се евидентирани сите зачувани преписи на овој светогорски Патеводител - проскинитариион, при што и ние немавме амбиција да го претставиме поцелосниот список. Едноставно, нашето истражувачко внимание имаше цел да се изврши првично и поконкретно научно анимирање на овој оригинален патописен состав, со посебно осврнување врз поважните преписи.

Од досегашните податоци што ни беа на располагање во зачуваните книжевни извори за најстар препис на светогорскиот Патеводител - проскинитариион го сметаме оној што во Хилендарскиот манастир го препишал тамошниот книжевник монахот Спиридон. Овој познат книжевник препишал многу ракописи во скрипториумот на Хилендар од 2-та до 5-та деценија од XIX век. Сè уште се зачувани неговите преписи на Молебната книжица од 1822 година (Богдановиќ бр.577), на Книгата на Јосиф (Богдановиќ бр.282), како и на уште три Стихирари - двата од 1837 година и еден од 1854 година (Богдановиќ бр.558, 559 и 560), а сите се инвентирани во Хилендарската ракописна

⁵ Боню Ст. Ангелов, Из старата българска, руска и сръбска литература, книга 2, София 1967, стр.190-196;

⁶ Ѓорѓи Поп-Атанасов, Цит. дело.

збирка.⁷ За жал, неговиот препис на Патоводителот - проскинитарионот не е сочуван, а за него среќаваме податок во запис од друг препис на книжевникот Захариј (Софија, НБ бр.814, л.126) дека во 1834 година му послужил како предлошка: *Спврѣдѡнѣ многѡгрѣшнѣи п(р)еписалѣ оѹ монастырѣ Хѣландарѣ, Захарѣи многѡгрѣшнѣи п(р)еписалѣ ѡт монастырѣ Хѣландарѣ, 1834: 18Лѣа ѣ: денѣ.*

Како што гледаме и од самиот наведен запис, преписот на Захариј бил завршен на 20 јули 1834 година, а како предлошка му послужил хилендарскиот ракопис на монах Спиридон, кој настанал веројатно во втората деценија на XIX век од уште постар протограф или од постара предлошка. Од содржината на истиот запис може да се извлече уште еден факт дека Захариј ја користел наведенава предлошка „од манастирот Хилендар“. Сепак, овој запишан податок не го прецизира местото каде што бил пишуван ракописот на Захариј и не може произволно да се толкува дека и тој настанал во Хилендарскиот манастир. Едноставно, ние се поведуваме од наведувањето дека предлошката ја пишувал монах Спиридон „во Хилендарскиот манастир“, а многугрешниот Захариј го извршил преписот „од Хилендарскиот манастир“. Не треба да се исклучи веројатноста Захариј да го извршил препишувањето некаде во Македонија, каде што била донесена предлошката на монах Спиридон. Тоа може да се поткрепи и со веќе сигурниот аргумент дека во извесен период ракописот на Захариј бил во Македонија, а оттаму бил однесен во Софиската народна библиотека, каде што и денес се чува под инв. бр.814.⁸ Ракописот има мал формат 150 x 105 мм во вид на тефтер со подметнати дволистови без линии. Нема подврзија, но самото тефтерче било подзашиено со пергаментен лист од Триод, датиран од XIII век и со безјусов правопис (-В: Софија, НБ бр.576). Писмото е пишувано со брзописни печатни букви со црно мастило, а насловите и поднасловите се пишувани со црвено или со жолто моливо. Содржи 12 + XII хартиени листови. На првата половина од 12-те листови (24 стр.) е пишуваниот текст со Описот на светогорските манастири, а од самата половина до крајот (12-те наредни листови) се празни. Хартијата е тенка и со дел од воден знак, а се видливи и три вертикални линии.

Во ракописниот оддел на Софиската народна библиотека под инв. бр.1324 се чува уште еден препис на Светогорскиот патоводител

⁷ Димитрије Богдановиќ, Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара, Београд 1978;

⁸ Б. Цонев, Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека, том 2, София 1923, стр.504, оп.бр.814;

за поклоници, со истиот наслов како и оној што се чува во истата институција под инв. бр.814. Во самиот ракопис нема прецизни податоци за времето и местото каде што бил пишуван овој препис, а ниту постои запишан каков и да е запис од раката на пишувачот. Не е тешко да се определи дека настанал во XIX век, но не може да се допрецизира потесното датирање. Ракописот нема корици и содржи 8 листови. Сочуван е на дволисна хартија сошиена во вид на тетратка. Првиот лист е празен, а текстот со заглавието почнува на л.2а. Содржината е целосна, со описот на сите 20 манастири. Почнува со описот на светите мошти во Великата Лавра. Јазикот е црковнословенски, а насловите се пишувани со црвено мастило. На крајот од преписот (л.8б) наместо запис пишувачот запишал мала молитва: Молитвами Гди всѣхъ стѣхъ и Бѣцы, твой миръ даждъ на^м, и помилзи насъ, пакъ единъ щедръ.

Во ракописните збирки на Хилендарскиот манастир се зачувани уште два преписа од Светогорскиот патеводител - проскинитариион. Двата се датирани од XIX век.⁹

Првиот препис (Богдановиќ бр.719) се наоѓа во ракопис зачуван на 10 хартиени листови, без подврзија (корица) и со формат 157 x 107 мм. Пишуван е на црковнословенски јазик и со брзописно кирилско писмо. На л.1 е насловот на Патеводителот со описот: Краткоє описаніе поклоненіа свѣтѣхъ адонскихъ горы, почнувајќи со Хилендарскиот манастир - што сведочи дека е пишуван во неговиот скрипториум. Текстот со описот за сите 20 манастири е до л.9а. На л.9б има препис од пасхално евангелие, пишувано со кирилско писмо - но на турски јазик. На последниот л.10б е почнат преписот од хагиографскиот текст со Страдањето на маченикот Анастасиј Нови, кој настрадал во 1756 година во времето на турскиот цар Мустафа. За жал, целосниот препис на оваа хагиографска творба не е зачуван, зашто другите листови биле откинати (или пишувачот само го пополнил последниот празен лист со почетокот на составот).

Вториот препис (Богдановиќ бр.720) е во ракопис зачуван на 14 хартиени листови без повез. Главниот дел на ракописот има формат 172 x 122 мм, а внатре е подврзан дел со помал формат од 155 x 110 мм. Текстот е пишуван на црковнословенски јазик и со брзописно кирилско писмо. Насловот на преписот е на л.1: Житіе ѿ свѣтѣхъ монашырь всеа свѣтѣхъ горы краткоє писаніе ѿ свѣщеніа и царскихъ манастир поклоненіа свѣтѣхъ адонскихъ горы. На првите 3 листови е напишана содржината од составот, почнувајќи со Хилендарскиот манастир, а се прекинува со почетокот

⁹ Димитрије Богдановиќ, Каталог, стр.240, оп. бр.719 и 720;

од описот на 3-от манастир Костамонит. Од вметнатиот л.4 повторно описот почнува со Хилендарскиот манастир и се прекинува на крајот со 12-от опишан манастир - Великата Лавра. Тоа сведочи дека овој препис не е целосен. Во ракописот има печат, во којшто се препознава името на хилендарскиот монах Галактион. Станува збор за архимандритот Галактион Хилендарски, роден 1830 година во селото Кремен кај Неврокоп - во Пиринска Македонија.¹⁰ Во 1861 година во Хилендар тој напишал Филада (Богдановиќ бр.713), а неговиот потпис се среќава уште и во хилендарските ракописи Молебен канон за св. Богородица на отец Јоаким Хилендарски од 1859 година (Богдановиќ бр.724) и во Зборникот од 3-та четвртина на XIX век (Богдановиќ бр.775).

„Краткиот опис на светогорските манастири“ како практично и мошне читано дело било популарно меѓу поклониците кои доаѓале во Света Гора, а поради тоа било и масовно препишувано. Пошироката потреба од неговата содржина ја поттикнала иницијативата да доживува и печатења во повеќе наврати. Како што биле многубројни преписите, така и печатењето доживувало многубројни изданија. Врз печатените изданија на овој светогорски патоводител сублимирано се задржа бугарскиот црковен историчар Христо Темелски во предговорот кон второто издание на „Патоводителот по Атонската Света Гора“, преведено од иеродијаконот Харалампииј Т. Преображенски од руското шесто поправено и дополнето издание на светогорскиот манастир „Св. Пантелејмон“, а издадено во Солун во 1896 година од страна на Јоаникиј - схимонах во Ватопедската ќелија „Св. Харалампииј“ во Кареја.¹¹

Најстариот досега отпечатен текст на Патоводителот „Краток опис на светогорските манастири“ се евидентира во печатената книга на македонскиот преродбеник Јоаким Крчовски: *СѢА КНИГА ГЛАГОЛЕМАЯ МЫТАРСТВА*, (Будин 1817). Таму составот е насловен како: *Краток опис на светиите дваесет манастири заради поклонициите, кои доаѓаат на Света Гора, и за оние, коишто сакаат да ги зајознаат чудата што се по светогорскиите манастири* (превод на современ македонски јазик од наша страна).¹²

Како прво посебно печатено издание се смета она на Теодосиј Синаитски, што се отпечатил во неговата печатница во Солун, во

¹⁰ П. Кършовски, Архимандрит Галактион Хилендарец, Елена 1932;

¹¹ Пътеводител по Атонската Света Гора и показалец на светите и паметници - увод, съставителство, бележки и речник Христо Иванов Темелски, София 2002, стр.5-9;

¹² Користен е оригиналниот печатен примерок, што се чува во Скопје - НУБ „Св. Климент Охридски“, сигнатура R. II 1498;

месецот февруари 1839 година. Малата отпечатена книшка е насловена како: Краткое описание двадесят манастирей обретающихся во Светой гору Атонской.

Во 1846 година во Самоков било отпечатено ново издание на „Краток опис на светогорските манастири“ од месниот бугарски печатар и издавач Анастас Карастојанов. Во цариградската печатница на Тадеј Дивитчијан во 1853 година се издало второ издание на истиот светогорски патоводител, составено од свештенодијаконот Антониј Хилендарски, а редактирано од А.П.Гранитски. Веќе во 1866 година овој состав доживеал и трето издание во истата печатница на Тадеј Дивитчијан во Цариград, а него го издал Константин Анастасов од Штип. При нашиот студиски престој во Центарот за словено-византиски проучувања „Иван Дујчев“ при Софискиот универзитет „Св. Климент Охридски“ во месец април 1995 година ние наидовме на еден примерок од ова трето издание, што се чува во библиотеката на оваа академска институција под сигнатурниот број 7435. Оригиналното насловување на изданието е следното: Кратко описание на свѣтитѣ двадесѣтъ манастири въ атонскѣтъ горѣ. Заради поклоницѣтъ ѣго идатѣ на Свѣтѣтъ Горѣ, и за оныѣ които желаѣтъ да знаѣтъ чѣдесѣта ѣго сѣ по свѣтогорскитѣ манастири. Издадеѣ К.Анастасовѣ отѣ Шипѣ. Издаѣиѣ трето. Цариградѣ везирѣханѣ н.20. Въ печатницѣта на Ѡ.Дивитчѣѣана. 1866. Самото издание реализирано како трето по ред во 1866 година сведочи дека овој патописен состав имал голема популарност меѓу светогорските поклоници. Ако ги имаме предвид поединечните периоди кога се вршеле и преписите на светогорскиот патоводител, многу лесно ќе заклучиме дека интересот на поклониците бил голем за овој прирачник и тој истовремено се размножувал преку формите на преписи и на печатени изданија. Инаку, изданието на штипјанецот К. Анастасов содржи текст на 16 страници, печатени со кирилско црковнословенско писмо. Текстот е пишуван на црковнословенски јазик, со примеси од македонскиот народен говор од средината на XIX век (што треба да е одраз на неговото подготвување во Македонија). Распоредот на опишаните светогорски манастири со чудотворните мошти и икони почнува со Хилендарскиот и со Зографскиот манастир, местата каде што и најчесто одеа на поклонение поклониците од Македонија. Во наредната 1867 година во градот Русе се отпечатило ново четврто издание поправено од А.П.Гранитски, а во другата 1868 година што следела книгата доживеала уште едно преиздавање. Шестото издание било објавено на руски јазик, а било подготвено од страна на рускиот светогорски манастир „Св. Пантелејмон“. Последново издание било преведено од руски јазик од страна на иеродијаконот Харалампј Т. Преображенски, којшто истовремено извршил извесни поправки и дополнувања. Ова

најново издание на Патоводителот по светогорските манастири го издал Јоаникиј (схимонахот од Ватопедската ќелија „Св. Харалампии“ во Кареја) во 1896 година, во солунската печатница на С. Муратори. При нашиот погоре наведен престој во Центарот „Иван Дучев“ во Софија најдовме на уште еден печатен примерок од овој светогорски Патоводител - проскинитариион, што се чува во тамошната библиотека под сигнатурата I 358. Книшката е насловена: В. Икономовъ, Кратко описание на светогорскитѣ манастири, Солунъ 1896. Распоредот на опишаните светогорски манастири е сличен со претходно наведено то издание и почнува исто со Хилендарскиот и со Зографскиот манастир. На крајот по описот на 20-те светогорски манастири како 21-ва опишана единица е Андреевскиот скит.

Во прегледот на печатените изданија со Описот на светогорските манастири ќе го споменеме и објавувањето на преводот од руски на бугарски јазик на Димитар Енчев на книгата од Н.А.Благовештенски: Н.А.Благовѣщенскій, Свята - Гора (Атонъ). Пѣтны впечатлѣнія, преводе отъ рускій Д. Енчевъ, Русчюкъ 1871.

На крајот ќе го споменеме и најновото и современо издание во Софија 2002 година Пътеводител по Атонската Света Гора и показател на светите & паметници, подготвено од бугарскиот црковен историчар Христо Темелски.¹³ Станува збор за преиздание на преводот од руски јазик на иеродијаконот Харалампииј Т. Преображенски, што беше издадено во Солун во 1896 година од страна на Јоаникиј - схимонах во Ватопедската ќелија „Св. Харалампии“ во Кареја.

Во оваа пригода ние нема да се задржуваме поподробно со претставување на содржините во преписите или во печатените изданија на овој Патоводител - проскинитариион по светогорските манастири. Тоа ќе го допуштиме на идните истражувачи преку илустративен и пристапен начин да го согледат во прилогот што следи со нашето објавување во расчитана форма на текстот од преписот пишуван од книжевникот Захариј, а којшто се нашол во Македонија (Софија, НБ бр.814). Веднаш по него ја предаваме само содржинската структура со подзаглавијата на преписот, што се чува во истата Софиска народна библиотека под инв. бр.1324, за да послужи како текстолошка споредба.

¹³ Пътеводител по Атонската Света Гора и показател на светите ѝ паметници - увод, съставителство, бележки и речник Христо Иванов Темелски, София 2002, 122 стр.

Прилоѝ:

КРАТОК ОПИС НА СВЕТОГОРСКИТЕ МАНАСТИРИ, НБ-Софија бр.814:

л.1а:

Краткое описаніе сѣенныхъ монастыри поклоненіе стѣе Ядонскіа Горы.

Манастиръ Хиландаръ есть храмъ Воведеніа престѣа бѣцы, и имѣеть чѣдотворнаа икона исцѣлившюу ѡсѣченною рѣкѣ стѣаго Іоанна Дамаскина и за сіе наречеса Троерѣчица: есть и великаа часть чѣтнаго древа животворящаго крѣта Гѣда нашего и ѡ терноваго вѣнца часть и три власа ѡ чѣтны брады его крове истекшіа на земли. на распатіе егѡ. есть и стѣихъ мощи глава л.1б: Евтѡхїа патриарха Царѡ града, нога Евмевна Столгника, и стѣа мѣченицы Марїни, и дрѣвїа ра(з)личнаа части, иже зель царскїи дарованъ стѡмѡ Гаввы сербскомѡ, и свѣть первыи ктытори и шѣ егѡ стѣи Евмевнѡ ѡ егѡже гроба ложа и гроздіе еа млеко подателно женамъ за младенцы неи мѣщимъ кормитиа, с вѣрою прїемлющимъ:

В: Манастиръ Зографъ имѣеть црѣкѡ новѡ великолѣпнѡ, храмъ стѣаго великомѣченика Геѡргїа егѡже чѣдотворнаа л.2а: ікона: тамо не рѣкѡтворена есть, понеже самъ себе живописалъ: и аки би напечаталса на ней стѣий чѣдотворецъ Геѡргїи и за сіс Зографъ зоветса нестъ свѣша она икона юже чѣдо сотвории помеже на отрока и за сіе принесе емѡ даръ лица, іастие теплое. есть и престѣа бѣцы чѣдотворнаа икона іаже рекла стѡмѡ Косми како спаситса. и стѣихъ мѣшеи свѣть различнїа части. ктытори егѡ первїи, Моусей, Фаронъ и Іоанъ ѡ рода царѡ Івстїніана, из града Охрида.

л.2б:

Г: Манастиръ Кастаманитъ, есть стѣаго первомѣченика и архїдїакона Стефана и часть стѣихъ мощи егѡ иматъ, главѡ стѣаго Власїа. и ѡ хлѡмида хрѣтова часть ктыторъ егѡ стї великїи царъ Костантїнъ.

Д: Манастиръ Дохїаръ есть храмъ стѣихъ архаггелѡвъ Мїхаїла и Гаврїла, иже имѣнїа ради оудавленогѡ штрока ѡ морѡ избавиша имѣтъ и чѣдотворнѡю иконѡ престѣа бѣцы, нарицаемѡю скоропослѡшница, и стѣихъ мощи, л.3а: Іоанна Златѡстагѡ, предїтечеви главы чѣа: и мѣчениковъ, Харлампїа и Пантелеимѡна, и стѣаго Дїѡнѡсїа Арѡпагѡта глава и дрѣвїа многїа части. и каменъ стѣи ѡ стѣа Голгда, съ каглѡми крове Гѣда нашего, и агїасма стѣихъ архаггелѡвъ: ктыторъ егѡ первый стѣи Евѡмѡый Новї.

Є: Манастиръ Зѣнофъ есть храѡ стѣаго Геѡргїа егѡже чѣтнаа икона си есть образъ оудивителенъ во красотѣ шбрѣтаетса тамо: и стѣихъ мощи глава (мѣченикѡ трѡ = повторено натаму) мѣченика Трѡфѡна, рѣка мѣченицы Марїни, стѣаго л.3б: Аркадіа сына Зѣнофѡнтоѡ: ктытори сего монастырѡ:

З: Манастиръ рѡшкїи ѣеть храмъ стѣаго великомѣченика Пантелеимѡна, и части различнѡа праведнагѡ Іѡсїфа, и дрѣвїихъ стѣихъ. и мѡростагѡ Димитрїа.

киторъ его выстѣ: и стѣй князѣ Лазарѣ сѣрбскѣи. имѣстѣ и скитѣ волгарскѣи, нарицаемый Бѣа ѿ стонтѣ ча единѣ Ватопеда и вантоира Тора.

З: Монастырь Зеропотамъ есть храмъ м: мѣчениквѣ. в ѿхъ же стѣмъ моци л.4а: вѣрѣтаются части, и рѣка стѣго игнатѣа вѣносца, иматѣ и часть великѣ чѣтнаго древа животворящаго крѣта гѣда нашего со знаменемъ в гвоздей распатѣа его. ктиторъ емѣ выстѣ греческѣи црѣ Романѣ.

И: Монастырь Симонѣ Петра, есть храмъ Рѣтѣа Хрѣтова, иже и новѣи Видлеемъ нарицаетѣа, его же мѣсто звѣзда показа стѣомѣ Симонѣ иже есть и киторы имѣ стѣгѣ Димитриа кравѣ, и рѣкѣ лѣвѣю цѣла стѣмъ л.4б: Марѣи Магдалена, и мѣченика Мирака, и дрѣгихѣ стѣхѣ моци части.

Ф: Монастырь Григорѣате стѣ храмъ стѣна Никола имѣетѣ стѣхѣ моци и стѣмъ мѣченицы Анастасиа римлани, и в инѣхѣ стѣи часть (-)атырѣ его есть стѣи Григорѣи Новѣи.

Т: Монастырь Дѣоснетѣ есть храмъ стѣго Іуанна Крѣтѣа егоже и рѣкѣ имѣе вѣ чѣтнѣмъ моци, и стѣго Нифора патрнарѣа Царѣграда. л.5а: части и инѣхѣ многѣхѣ стѣхѣ. и стѣмъ цѣломѣдренѣмъ Ѡвмѣды глава и чѣтнѣмъ веригѣ апѣла Петра ча закон чѣтнаго крѣта гѣда нашего и муроточивѣю иконѣ престѣмъ Бѣы. ктыторъ его есть трапѣзѣананѣи царѣ Алезѣи Комнинѣ.

П: Монастырь стѣго Павла есть храмъ Геурѣа имѣетѣ и чѣтаго древа часть немалѣю животорящаго крѣта гѣда. законѣ части в стѣмъ дары емѣже принесѣошавѣлѣси персидскѣи царѣе, салтоливанѣ и смирнѣ есть и чѣдѣотѣорнаѣ икона престѣмъ Бѣцы юже Ѡеѣфѣа царѣ иконѣборѣцѣ. вѣрѣе во огнѣ и ѿ чѣдѣсе не изгорѣ и стѣго великаго Константина крѣтѣ чѣдна оѣкрашени стѣмъ моци нога стѣго Григорѣа Бѣголова. и части м: мѣчи его стѣи Павѣлѣ Новѣи, и Геурѣи деспѣтѣ сѣрѣи.

В: Монастырь Велика Лавра стѣго Яданасиѣ, есть храмъ блѣговѣщеннѣмъ Бѣы, выѣае же празникѣ стѣомѣ Яданасѣю иже егда за всѣдѣкнѣи пици вѣстави Лаврѣ и напѣти срѣта егѣ прѣсѣ на вѣлѣдѣа, идѣжее л.6а: есть нынѣ стѣмъ вода и аже повѣлѣнѣемъ еѣ истѣе салтка исцѣлѣтеана и рѣче емѣ в нинѣ азѣ есемъ ї коѣнѣмъ. Лаври твоѣи тамо есть и чѣднаѣ еѣ икѣни, ї иже Іуаннѣ Крѣстѣеѣ златицы дарѣва, блѣгоѣдѣино стояѣи и поѣиѣ еѣ акаѣстѣовѣ пѣнѣ, имѣетѣ и чѣтноѣ древо животнѣорящаго крѣта вѣлки нашего спаса Хрѣта. и стѣиѣ моци, главы, л.6б: великагѣ стѣгѣ Евстрѣтѣа Мѣхѣанѣа Сѣнаѣдѣскагѣ и мѣченицы Миноѣврѣ и дрѣги стѣмъ различнѣмъ, и многѣа части. ктытори его сѣтѣ греческѣи царѣе Никиѣврѣ, Ѡвка и Іуаннѣ Цѣмнениѣ. заѣ Лаврою есть великаѣ высѣчанѣшаѣ гѣра Яѣвѣна и на верѣхѣ еѣ црѣковѣ прѣвѣвращѣния и на ѣсно вѣремѣ видѣтѣся в тамо Црѣградѣ. л.7а: низѣ есть скитѣ Кѣѣтѣ (?) -- ----- вы, храмѣ прѣѣтѣмъ трѣцы и славнѣмъ скитѣ стѣмъ Яннѣ, е иже и лѣвѣа ноги вѣрѣтѣаетѣ сѣ чѣднѣмъ стѣмъ моци.

Г: Монастырь Каракалѣ есть храмъ стѣхѣ апѣолѣ Петра и Павла. имѣетѣ чѣтнѣю главѣ апѣла вѣрѣдѣоломеѣ, и части стѣхѣ моци ктыторъ его есть л.7б: ѿ Рима анѣонѣа Каракалѣ.

Д: Монастырь Филоѣенѣ есть храмъ блѣговѣщеннѣи престѣмъ Бѣцы, мѣетѣ чѣтнѣмъ моци различнѣхѣ стѣхѣ и деснѣю стѣго Іуана Златѣовѣнаго. ктыторъ егѣ

высть преподобный Филодеи.

БІ: Монастырь Іверъ есть храмъ оуспение прѣстѣмъ Бѣцы и еа чѣдотворю иконѣ имать нарицаемю портариця л.8а: и аже по море пришла тамо и стѣхъ мощей вѣрѣтаютъ, рѣка стѣмъ Василиа Імасіинскаго и нога Мѣхаила v на деснаго, и части: первоумченика Златоустаго аполовъ: Вардоломеа и Лѣки. и мѣчениковъ Геврїгнѣ Харалампіа и Пантелеумона. и дрѣвѣмъ много, ктитори его Іванъ л.8б: Евдѣмѣи и Геврги ѿ рода гюржїнскихъ царей.

СІ: Монастырь Котлѣмѣшъ есть храмъ Превраженіа Хрѣтова ктыторъ егѣмъ есть греческїи царь Ілежїи Комнинъ, имѣетъ часть животворѣщаго древа. чѣтнаго крѣта гѣдна, и стѣхъ мощей деснѣю ногѣ стѣмъ Іанны, главѣ Ілѣвїа Столпника и рѣкѣ стѣмъ Евстратїа близъ пределемъ монастырѣ есть и Кареа идѣже всаека л.9а: свѣта выва еѣ пазаръ тамо есть и соборнаа общаа стѣмъ Горы великаа церковь, нарицаемаа проти храмъ Оуспение прѣстѣмъ Бѣцы и есть чѣдотворнаа еа ікона, чѣде ради, за достойно есть: како высть навчено ѿ агла пѣти са: -

ТІ: Монастырь стовро Никита храмъ есть стѣмъ Николаа чѣдотворца. его же стѣмъ ікона ѿ мора изыде со мрежю и начело л.9б: еа возрасло атида, тоестъ седефъ такоже зритеѣ есть и морѣ е: Николаа, ктыторъ емѣ высть Іеремїа патрїархъ цареграда.

ІІ: Монастырь Понтократоръ есть храмъ Превраженна Хрѣтова. и животворѣщаго егѣмъ крѣта чѣтное древо есть, и чѣтныа славы: - апостола Іандреа перевозаннааго, Іваннїкїа великааго и Феодора Стратилата, и нога Ігнатїа Бѣносца, и дрѣвѣи части стѣмъ мощи. л.10а: ктыторъ есть греческїи царь Ілексїи Стратоведархъ.

БІ: Монастырь Ватопедъ есть храмъ благовѣщенїе прѣстѣмъ вѣцы, тамо есть истынѣ помъ съ еа чѣдотворнаа ікона нарицаемаа олтарница тако во олтарѣ свѣщаго кладенца, л.10б: сокровенаа столаа со крѣтомъ и вѣщюу горащюу седемъ десатъ лѣтъ преденею есть и дрѣваа икона вѣцы чѣдотворнаа. юже единъ діаконъ прогнѣвавши са на слѣзевника, что не давалъ емѣ вина пити тако безъменъ оударилъ ножемъ вѣденюу ланицѣ плице и абїе изыде кро(?) много. ѿдно таже и видѣта на лице еа до днесъ. За сїе нарицаетъ са прѣстаа вѣца закланаа имѣетъ и часть великѣ животворѣщаго л.11а: крѣта гѣда нашего чѣтаго. древа еже же и штростии и гѣбы части, ими же напоили егѣмъ поклатїи евреи, оцетъ сожсачїю есть и стѣхъ мощей, чѣтныа главы: григорї вѣслова, Іванна Златоуста и Іандреа Критскааго, нога апостола Вардоломеа, дрѣвѣмъ многои части, вѣрѣтаетъ са и царскаа чаша ѿ многоцѣнааго васпї съ нарицаемааго, сирѣчь цѣлительныи. ктытори его сѣтъ великїи и стѣмъ царь І Константїнъ Великїи царь л.11б: Феодосїи, его же сына акадїа падшааго въ море изъвави прѣстаа вѣца и постава при кѣспинѣ и кладенца, и дѣже стоить днесъ монастырь.

К: Монастырь Шименъ общожител. имѣаетъ новѣ краснѣ црковь, храмъ Вознесенїа господа нашего Іиса Хрѣта. вѣрѣтаютъ са тамо чѣтныа мощи, е: апла іакова алѣеева, челюсть іакова персавинаа и рѣки стѣмъ григорїа нисскааго и дрѣвѣмъ много различныа части. ктыторъ л.12а: его сѣтъ, царь Феодосїи мали и сестра егѣмъ стѣмъ царица. пѣлхерїа дѣвница. таже и часть ѿ чѣтнааго древа креста Хрѣтова

приложила.

Бѣди же сѣхъ стѣхъ монастырей посѣтителемъ шверѣсти Ѡ гѣда милостѣ. хѣдаствомъ престѣмъ бѣцы цѣрѣство нѣное ползчити совѣслии стѣми радовати сѣ аминѣ.

Конецъ книжицы сѣа и бѣѣ нашѣмъ слава.

л.12б - Запис:

Спврѣднѣи многогрѣшнѣи п(р)еписалѣ оѣ монастырѣ Хѣландарѣ, Захарна многогрѣшнѣи п(р)еписалѣ Ѡт манастырѣ Хѣландарѣ, 1834: 18лѣа к: денѣ.

КРАТОК ОПИС НА СВЕТОГОРСКИТЕ МАНАСТИРИ, НБ-Софија бр.1324:

На л.2а-б:

Краткое описаніе священныхъ монастырей, поклоненія святыхъ Горы адвинскія.

Первый монастырѣ есть стѣя Велика Лавра стаго аданасія адвинскаго, и почитат сѣ храмѣ во имя блѣговѣщенія престѣмъ бѣцы

На л.2б-3а: Второй монастырѣ Батопедѣ есть, имѣетѣ великѣю и чѣднѣю церковь, блѣговѣщеніе престѣмъ бѣцы, ...

На л.3а-4а: Трети монастыр Хиландарѣ. егоже церковь многочѣдна, и зкрашена различными мраморы. и почита етѣ храмѣ во имя Коведенія престѣмъ бѣцы

На л.4а-б: Четвертый монастырѣ Ёверѣ, имѣетѣ Великѣю и славнѣю церковь Оуспеніе престѣмъ бѣцы

На л.4б: Пяти монастырѣ Дѣонисіатѣ. имѣетѣ храмѣ красенѣ святаго Іванна Предтечи Крестителя гѣдня

На л.4б-5а: Шестын монастыр Пандократорѣ. имѣетѣ свѣтлыи храмѣ Превраженія Хрѣтова

На л.5а: Седмый монастырѣ Зеропотамѣ. имѣетѣ храмѣ чѣденѣ, и красно подписанѣ, во имя стѣхъ четиредесятѣ мѣченикѣвѣ

На л.5б: Осмыи монастырѣ Кѣтломѣшѣ. стоитѣ на красное мѣсто и есть хра^м Превраженія Хрѣтова,

На л.5б-6а: Девяти монастырѣ Симонпетра, имѣетѣ чѣдесны храмѣ Рождества Хрѣтова,

На л.6а: Десяти монастырѣ Зографѣ. имѣетѣ цѣрковѣ великолѣпнѣ, во имя великомѣченика Гевургіа

На л.6б: † аѣ. Монастырѣ Дохѣарѣ, имѣетѣ церковь славнѣ, во имя стѣхъ архѣгѣлѣшѣ Мѣхѣила и Геврѣила

На л.6б-7а: † бѣ. Монастырѣ Святи Павелѣ, ест храмѣ стѣаго гевургіа

На л.7а: † гѣ. Монастырѣ Зѣнофѣ, и сей есть имѣя добрѣшыи храмѣ стѣаго

великомъченика повѣдоносца чюдотворца Гвергіа

На л.7б: † д̄і. Монастырь Григоріа. имѣеть храмъ Благолѣпенъ, во имя свя тагѡ оца нашего Ніколая Чюдотворца ...

На л.7б: † е̄і. Монастырь Каракалъ. и той естъ красенъ, имѣя чюднѣю церковь во имя стѣхъ апостѡ Петра и Павла

На л.7б: † ѕ̄і. Монастырь Шименъ. естъ красенъ и достовиде", ктиторы егѡ, царь Θεодосіи мали, и сестра егѡ Пѡлахеріа стѣя дѣвица, ими^м хра^м Пречѣде", Вознесенія Хр̄това, и стѣя мощи части различни: -

На л.8а: † з̄і. Монастырь ФілоѢи. имѣеть храмъ достойнаго видѣнїя, почитаемъ во имя блговѣщенїя престѣя Бѣцы. и в немъ стѣя мощи шврѣтаю^м ся, и десная рѣка Іѡанна Златѡстаго: -

На л.8а: † ӣі. Монастырь Рѡшкѡ. и сей швновляе^м ся близъ моря, со церква преизряднѣю во имя стѣго великомъченика Пантелеимона,

На л.8а: † д̄і. Монастырь Кастамони. храмъ егѡ чюдень, и естъ въ честь стѣгѡ первомъченика и архїдіакона Стефана

На л.8б: † к̄. Монастырь Ставропикита, егоже созда свѣтейшый патрїархъ цареградскый господинъ Іеремїа стари, и почитает ся храмъ егѡ во имя стѣго Ніколая архїепископа Мирликіискагѡ чюдотворца

Под описот на последниот 20-ти манастир е запишана кратка молитва:

Молитвами Г̄ди всѣхъ стѣхъ и Бѣцы, твой миръ даждъ на^м, и помилѡви насъ, пакѡ единъ щедръ.